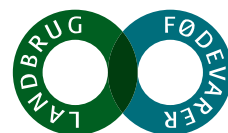

LANDBRUGETS KAPITALFORHOLD 2014

December 2015

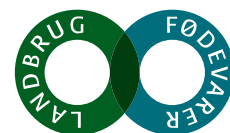
Indledning

Den danske landbrugs- og fødevarerektor står overfor store muligheder. Analyser fra FN's fødevarereorganisation (FAO) viser, at den globale middelklasse vil vokse fra 2 til 5 mia. mennesker allerede i 2030. Det vil øge efterspørgslen efter fødevarer af høj kvalitet som dem, der produceres i Danmark.

Der er et stort behov for, at de unges etableringsmuligheder styrkes. Dette skyldes ikke mindst, at det er de unge landmænd, der sikrer dynamik og fornyelse i erhvervet. Efter en årrække med vanskelige etableringsvilkår, er der oparbejdet et etableringsefterslæb. Det er afgørende for erhvervet, at der findes løsninger, så der igen kommer gang i etableringerne.

På trods af en historisk høj indtjening i 2012 og et højt indtjeningsniveau i 2013 oplever landbruget fortsat, at adgangen til lånefinansiering er forringet. Hertil kommer, at erhvervets nettoinvesteringer i 2014 var negative for sjette år i træk. Det er afgørende, at denne udvikling ikke fortsætter, da det på sigt kan true erhvervets position som et stort eksporterhverv.

I denne publikation kan du læse om landbrugets kapitalforhold. God læselyst

Indhold

Indtjening, egenkapital og investeringer	3
Sektorindkomsten	3
Aktiver	3
Egenkapital	4
Investeringer	4
Kriseramte landbrug	6
Tvangsauktioner.....	6
Konkurser	6
Fremmedkapital	8
Den samlede gældsætning	8
Realkreditgælden	8
De variabelt forrentede lån og risici.....	9
Kreditrisiko og tab.....	10
Pengeinstitutgælden	10
Kapitalomkostninger	12
Låneomkostninger.....	12
Nettorenteudgifterne for erhvervet.....	13
Andre finansieringskilder	14
Vækstfonden	14
Landbrugets Finansieringsbank.....	14
Dansk Farmland K/S	15
Nye initiativer.....	15
Unge og landbrug	16
Køber.....	16
Sælger.....	16
Finansiering.....	16
Rådgivning	17
Flere metoder til løsning af ejerskifter	17
Landdistriktsmidlerne.....	19
Udlån i landdistrikterne.....	19
Tab i landdistrikterne.....	19
Fremme adgangen til kapital i landdistrikter	20

Indtjening, egenkapital og investeringer

Sektorindkomsten for 2014 endte på 4,2 mia. kr., hvilket er et fald på 4 mia. kr. siden 2013. Det markante fald skyldes både, at resultatet per brug næsten er halveret, samt at antallet af heltidsbrug er faldet.

Landmændenes samlede egenkapital og aktiver steg fra 2013 til 2014. Heltidsbrugenes nettoinvesteringer var i 2014 negative for femte år i træk.

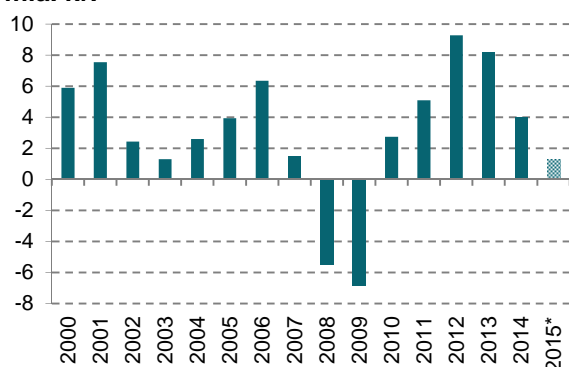
Den gennemsnitlige ejendomspris har stabiliseret sig på et nyt, lavere niveau efter krisen. Både antallet af tinglyste salg, og antallet af omsatte ha er steget fra 2013 til 2014. Størrelsen på den gennemsnitlige solgte bedrift er forblevet stort set på niveau med 2013.

Sektorindkomsten

I 2012 og 2013 realiserede sektoren periodens højeste indkomster på hhv. 9,3 og 8,2 mia. kr. I 2014 faldt sektorindkomsten til 4,2 mia. kr., jf. Figur 1. Faldet skyldes dels, at antallet af bedrifter er faldet med 67 samt, at resultatet per brug er faldet fra 0,7 i 2013 til 0,4 mio. kr. i 2014.

I 2015 forventes sektorindkomsten på nuværende tidspunkt at blive 1,3 mia. kr. Prognosen tager udgangspunkt i faldende eller uændrede afsætningspriser, hvor der i særdeleshed er indeholdt markante fald i svinenoteringen og i mælkeprisen.

Figur 1 Heltidsbedrifternes sektorindkomst, mia. kr.

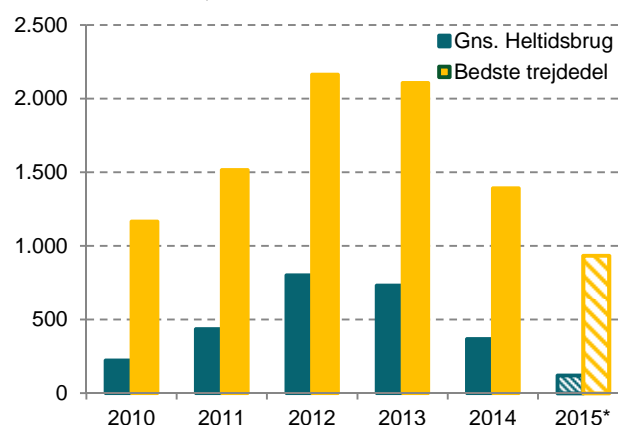

Kilde: SEGES

*Prognose

I Figur 2 fremgår det, at der fortsat er stor forskel i driftsresultatet, den bedste tredjedels driftsresultat ligger gennemsnitligt 1 mio. kr. højere end den gennemsnitlige bedrifts driftsresultat i perioden. I 2014 opnåede den bedste tredjedel et gennemsnitligt driftsresultat på 1,2 mio. kr., og samme gruppe forventes at kunne levere et driftsresultat på samme niveau i 2015.

Figur 2 Det gennemsnitlige driftsresultat for heltidsbedrifter, 1.000 kr.

Kilde: SEGES

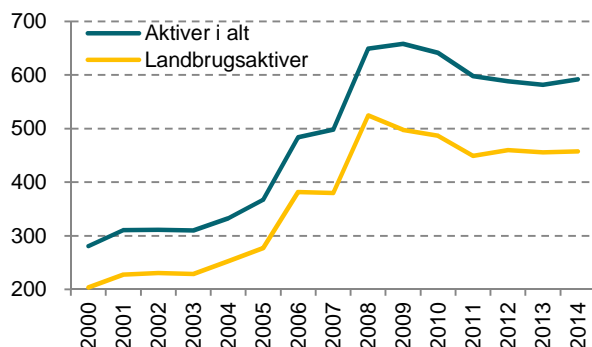
*Prognose

Aktiver

Værdien af landmændenes landbrugsaktiver steg frem til 2008, hvorefter aktivernes værdi har været faldende jf. Figur 3.

Landmændenes landbrugsaktiver, korrigeret for forpagtningsværdien, er ultimo 2014 opgjort til 457,4 mia. kr., hvilket er en stigning på 1,9 mia. kr. siden 2013. På bedriftsniveau gælder der, at den gennemsnitlige landmands aktivmasse er steget fra 18,3 mio. kr. til 18,9 mio. kr.

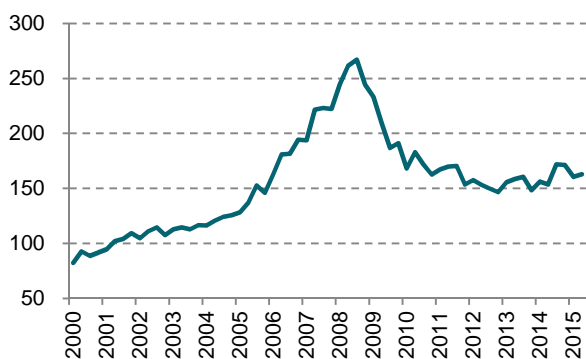
Figur 3 Den bogførte værdi af landmændenes aktiver ultimo kalenderåret, mia. kr.

Kilde: Danmarks Statistik

Stigningen i aktiverne skyldes især, at der har været en stigning i værdien af fast ejendom. Den gennemsnitlige ejendomspris på landbrugs-ejendomme over 10 ha endte i 2014 på 163.209 kr. pr. ha., hvilket er 7.450 kr. mere per ha end i 2013, jf. Figur 4. Det nuværende prisniveau ligger 36 pct. under toppunktet i 2008.

Figur 4 Udviklingen i den gennemsnitlige ejendomspris, 1.000 kr. pr. ha.

Kilde: Danmarks Statistik

Figur 5 viser antallet af tinglyste ejendomssalg for ejendomme over 10 ha. I 2014 endte det samlede tinglyste salg på 2.725, hvilket er en stigning på 103 ejendomme siden 2013.

Figur 5 Antal gennemførte tinglyste salg, 2000-2014

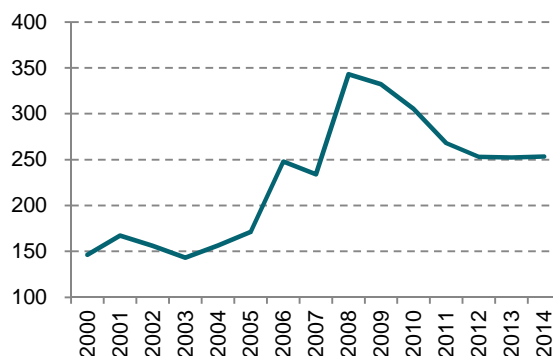

Kilde: Danmarks Statistik

Egenkapital

Egenkapitalen steg i 2014 til 253 mia. kr., jf. Figur 6, hvilket er en samlet stigning på 1,1 mia. kr. På bedriftsniveau steg den gennemsnitlige egenkapital fra 6,1 til 6,3 mio. kr.

Figur 6 Landmændenes egenkapital ultimo kalenderåret, mia. kr.

Kilde: Danmarks Statistik

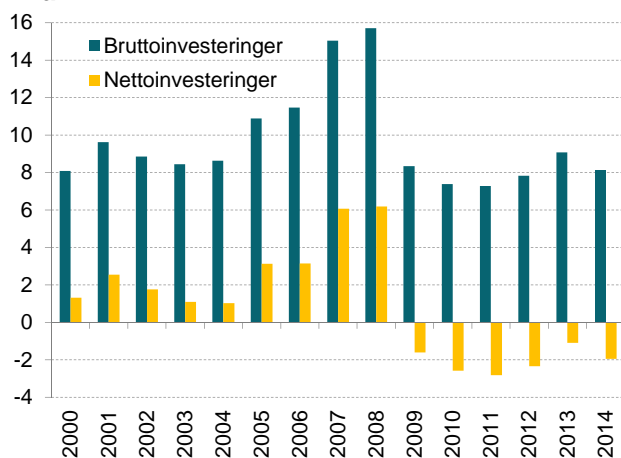
Anm.: Indeholder udskudte skatter

Investeringer

Landbrugets bruttoinvesteringer i bygninger, inventar og grundforbedringer faldt i 2014 med 900 mio. kr., og landbrugets nettoinvesteringer blev negative for sjette år i træk, jf. Figur 7. De negative nettoinvesteringer siden 2009 har efterhånden udlignet kapitalopbygningen forud for finanskrisen. Der er dermed opbygget et investeringsefterslæb, som nu kan true erhvervets konkurrenceevne.

Figur 7 Brutto- og nettoinvesteringer i

bygninger, inventar og grundforbedringer, mia. kr.

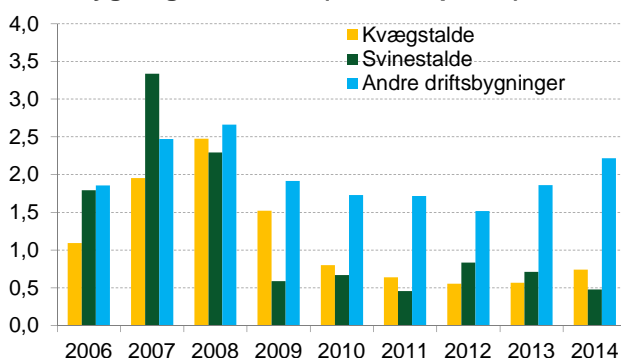

Kilde: Danmarks Statistik

Bruttoinvesteringerne i driftsbygninger er faldet kraftigt siden 2008. Investeringsniveauet har tilsyneladende stabiliseret sig på et nyt lavere niveau, jf. Figur 8.

Bruttoinvesteringerne i kvægstalde og andre driftsbygninger er steget i 2014, mens der er sket et fald i investeringerne i svinestalde på 33 pct. siden 2013.

Figur 8 Jordbrugets faste bruttoinvesteringer i driftsbygninger, mia. kr. (løbende priser)

Kilde: Danmarks Statistik

Anm: Løbende priser

Kriseramte landbrug

Det er vigtigt for en hvilken som helst virksomhed, at der opretholdes en sund balance mellem gældens størrelse og den genererede likviditet, således at der er nok fri likviditet til at honorere gældsforpligtigelser og reinvestere i driften.

Kombinationen af at have en stor gæld og et likviditetsbehov kan være et tegn på, at bedriften er potentielt nødlidende. Bedriften vil være potentielt nødlidende, hvis den ikke på lang sigt formår at vende likviditetsbehovet til et likviditetsoverskud, således at der er mulighed for at nedbringe gælden.

Anvendes konjunkturneutrale produktpriser og renter for heltidsbedriftenes regnskaber for 2014, så vil der være 1.705 potentielt nødlidende heltidsbedrifter. Dette svarer til 15,3 pct. af det samlede antal heltidsbedrifter.

Figur 9 Heltidsbedrifterne fordelt efter gældsprocent og likviditetsoverskud/behov

Kilde: SEGES, 2014-regnskaberne

*De anvendte produktpriser og renter er anslåede langsigtede ligevægtsværdier estimeret af SEGES

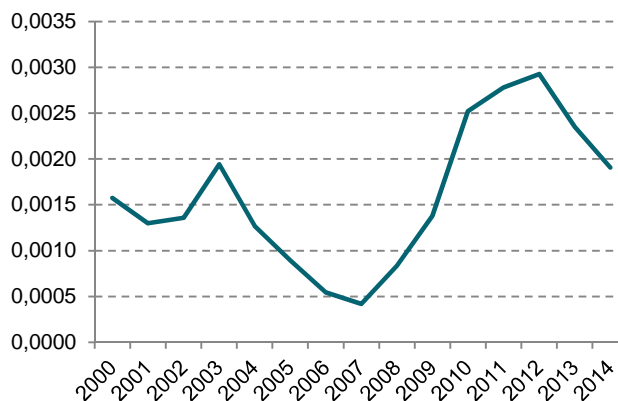
Tvangsauktioner

Antal tvangsauktioner i landbruget er under finanskrisen steget betragteligt. Dog faldt antallet af tvangsauktioner i 2013 og i 2014. Siden toppunktet i 2012 er antallet faldet med mere end 56 pct.

Aktuelt endte antallet af tvangsauktioner på 156 i 2014, jf. Figur 10. Niveaulet er fortsat højere end i

årene op til krisen. Niveaulet ligger dog markant lavere end i starten af 1990'erne.

Figur 10 Andel landbrugsejendomme på tvangsauktion per år.

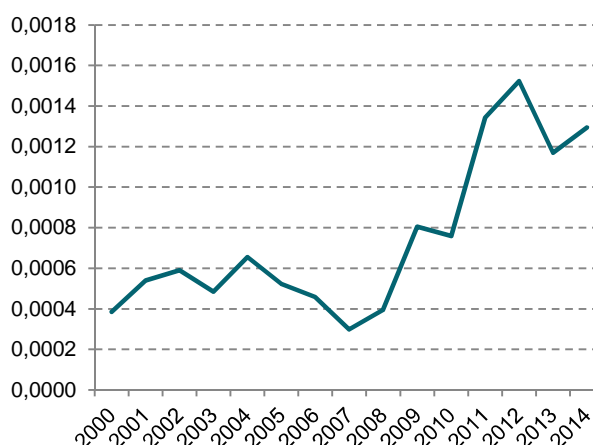

Kilde: Danmarks Statistik

Konkurser

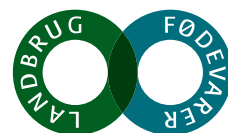
Modsat antallet af tvangsauktioner har antallet af konkurser over de seneste år været stigende. I 2014 blev 106 virksomheder indenfor landbrug, skovbrug og fiskeri erklæret konkurs. I første halvår af 2015 er der allerede begæret konkurs på 88 virksomheder. Det er på højde med antallet af konkurser i starten af 1990'erne.

Figur 11: Andel af konkurser på landbrugsejendomme per år.

Kilde: Danmarks statistik

Normalt vil et realkreditinstitut eller bank foretrække afvikling via et tvangssalg fremfor en konkurs af rent omkostningsmæssige grunde. Herved spares omkostninger til en kurator. Det billigste vil dog oftest være at få den gældsbelastede ejen-

dom solgt i fri handel i kombination med en frivillig aftale med banken om en gældsanering.

Tvangssalg kommer typisk kun på tale, hvis der ikke er en køber til ejendommen, eller hvis en sag går i håndknode. Derfor vil antallet af tvangsauktioner og konkurser ikke angive det reelle omfang af ejendomme, der er afhændet, som følge af svære økonomiske vanskeligheder.

Fremmedkapital

Landbrugets samlede gæld steg i 2014 med 6 mia. kr. til 371 mia. kr.

I 2014 endte den samlede realkreditgæld på 276,9 mia. DKK, hvilket er en stigning på 1,7 mia. DKK siden 2013. Heraf udgør henholdsvis de variabelt forrentede lån og afdragsfrie lån 88,0 og 61,5 pct. af restgælden.

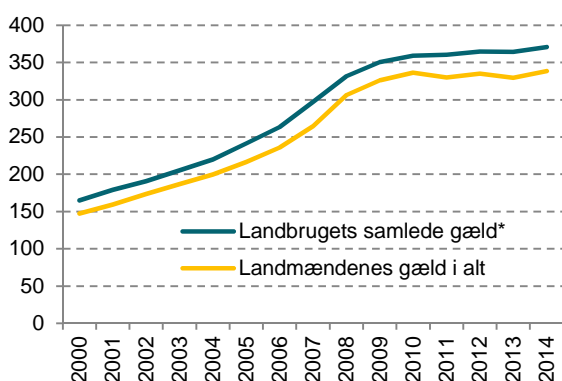
Udviklingen i realkreditinstitutgældens sammensætning vidner om, at realkreditinstitutterne via prisdifferentiering har formået at placere kunderne i lån med dels en længere løbetid på den bagvedliggende obligation og dels med længere tid til næste rentefiksering.

Endvidere endte pengeinstitutgælden på 67,9 mia. kr., hvilket er en stigning på 4,7 mia. kr. siden 2013.

Den samlede gældsætning

Landbrugets samlede gæld udgjorde ultimo 2014 371 mia. kr. Heltidsbedrifternes gæld endte på 244,8 mia. kr. i 2014.

Figur 12 Den samlede gæld ultimo 2014, mia. kr.

Kilde: Realkreditinstitutterne og Danmarks Statistik.

*Omfatter bedrifter over 10 ha samt bedrifter herunder med en væsentlig landbrugsproduktion. Ekskl. udlån til gartnerier. Inkl. realkreditgæld på tilforpagtede aktiver.

Realkreditgælden udgjorde 71,6 pct. af gælden svarende til 276,9 mia. kr., hvilket er 1,7 mia. kr. mere end i 2013. Den resterende gæld er fordelt med 68 mia. kr. til pengeinstitutter, 25 mia. kr. i varegæld og anden gæld, og de resterende 0,5

mia. kr. henføres til reguleringer i kontantværdien af gælden.

Realkreditgælden

I Tabel 1 fremgår den overordnede fordeling af realkreditgælden.

Tabel 1 oversigt over landbrugets realkreditgæld, mia.kr

	2013	2014	Årlig ændring
BRUTTONYUDLÅN			
Fastforrentet lån	6,1	11,6	5,4
Variabelt forrentet lån	26,5	49,8	23,4
Rentetilpasningslån	13,4	12,4	-0,9
Pengemarkedsrente lån	13,1	37,4	24,3
I alt	32,6	61,4	28,8
Heraf afdragsfrie lån	19,1	36,2	17,2
RESTGÆLD			
Fastforrentet lån	29,0	33,2	4,1
Variabelt forrentet lån	246,1	243,7	-2,4
Rentetilpasningslån	174,4	134,4	-40,0
Pengemarkedsrente lån	71,7	109,3	37,6
I alt	275,1	276,9	1,7
Heraf afdragsfrie lån	170,9	170,3	-0,6

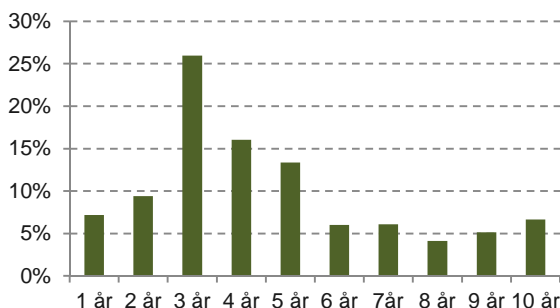
Kilde: Realkreditinstitutterne

I 2014 udgjorde nyudstedte lån med afdragsfrihed 59 pct. af det samlede nyudlån, mens andelen af lån med afdragsfrihed udgjorde 61,5 pct. af restgælden. Landbruget har samlet set lån med afdragsfrihed for 170,3 mia. kr., hvilket er et beskedent fald på knap 600 mio. DKK siden 2013.

Af de bruttonyudstedte rentetilpasningslån udgjorde F1-lånene 18,5 pct. af de 12,4 mia. kr., mens F1-lånene fortsat udgjorde 62 pct. af den samlede rentetilpassede restgæld på 134,4 mia. kr.

I Figur 13 er vist de samlede afdragsfrie lån fordelt på antal tilbageværende afdragsfrie år. Her fremgår det, at over 25 pct. af de afdragsfrie lån har 3 år tilbage af den afdragsfrie periode. Ifølge nuværende lånestrukturer betyder det, at over halvdelen af de afdragsfrie lån i realkreditinstitutternes portefølje vil miste deres afdragsfrihed i perioden 2017-2019.

Figur 13 Tilbageværende løbetid på lån med afdragsfrihed i 2014, pct. af restgælden.

Kilde: Realkreditinstitutterne

Lån med variabel rente i realkreditinstitutterne udgjorde 243,7 mia. kr. ultimo 2014. Hvilket svarer til 88,0 pct. af restgælden. De variabelt forrentede låns andel af nye udlån udgjorde 81,2 pct. ultimo 2014, hvilket er på niveau med 2013.

De variabelt forrentede lån og risici

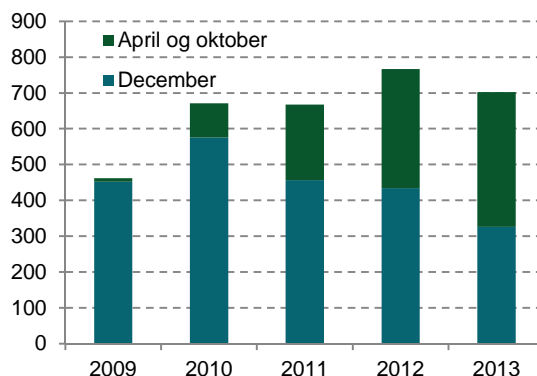
Helt overordnet kan man tale om to slags risici ved optagelse af variable lån: refinansieringsrisikoen og dels renterisikoen.

Refinansieringsrisikoen er den risiko, som opstår, hvis den bagvedliggende obligation ikke kan sælges, når den udløber. Mens renterisikoen er risikoen for, at renten på lånet er steget ved rentefikseringens udløb.

Refinansieringsrisikoen

Realkreditinstitutterne begrænsede i første omgang refinansieringsrisikoen ved at lade de variable lån blive refinansieret ved tre auktioner årligt. Af Figur 14 fremgår det, at der er en stigende andel af de variabelt forrentede lån, som refinansieres på andre tidspunkter end i december. Knap 54 pct. blev i 2013 refinansieret på andre tidspunkter end i december.

Figur 14 Omsætning på refinansieringsauktioner, mia. kr.

Kilde: Realkreditrådet

Endvidere kan realkreditinstitutterne aktivt begrænse refinansieringsrisikoen ved bl.a. at rykke kunderne fra de korte rentetilpasningslån over i korte rentetilpasningslån baseret på pengemarkedsrenter, som har en længere refinansieringshorisont.

Ud fra Tabel 2 fremgår det, at der er sket en forskydning i fordelingen af de variable lån, hvor andelen af lån baseret på pengemarkedsrenterne er steget. I forhold til 2013 er denne type gæld steget fra 71,7 mia. kr. til 109,3 mia. kr. Dermed udgør pengemarkedsbaseret gæld 39,5 pct. af realkreditgælden ultimo 2014. Til sammenligning udgjorde lån baseret på pengemarkedsrenter i 2013 26,1 pct.

Som det fremgår af Tabel 2 skyldes stigningen i lån baseret på pengemarkedsrenter i overvejende grad, at mængden af CIBOR-lån er fordoblet siden 2013.

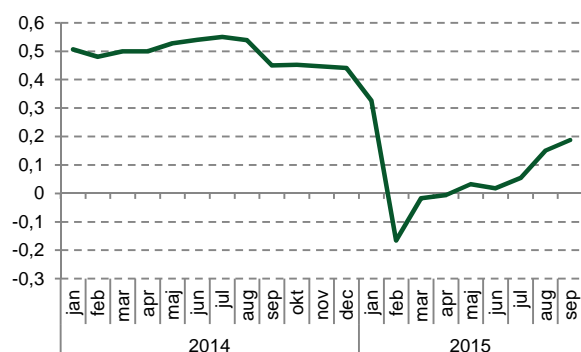
Tabel 2 Realkreditgæld baseret på pengemarkedsrenter, mia. kr.

	2013	2014	Årlig ændring
Realkreditgæld i alt	275,1	276,9	1,7
Gæld baseret på pengemarkedsrenter	71,7	109,3	37,6
- Heraf CIBOR/CITA	24,1	58,3	34,2
Pct.	(8,8 %)	(21,1 %)	(140,7 %)
- Heraf EURIBOR	47,6	50,9	3,3
Pct.	(17,3 %)	(18,4 %)	(6,4 %)

Kilde: Realkreditinstitutterne

I Figur 15 fremgår udviklingen i CIBOR 6M-renten. CIBOR 6M-renten faldt markant i starten af 2015, hvor den i perioden februar til april var negativ. Siden april har CIBOR 6M renten være stigende, hvor månedsgennemsnittet for september endte på 0,18 procentpoint.

Figur 15 CIBOR 6M renteudvikling, 2014-2015.

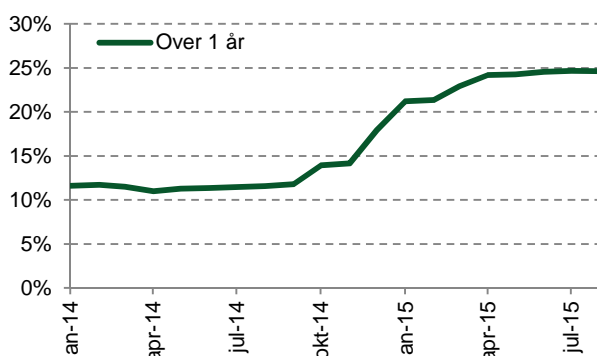
Kilde: Nasdaq

Bemærkning: data for 2015 er t.o.m. ultimo september

Renterisikoen

Renterisikoen begrænses ved at sikre, at lånerne i højere grad optager lån med en længere rentefikseringsperiode. Af Figur 16 fremgår det, at andelen af de samlede variable lån til landbruget, som har over et år tilbage indtil næste rentefiksering, er steget med 13 procentpoint siden primo 2014.

Figur 16 Andelen af variable realkreditlån med tid til næste rentefiksering på over 1 år, pct.

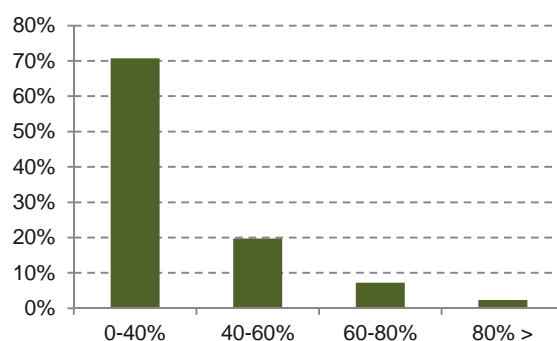
Kilde: Nationalbanken

Kreditrisiko og tab

I Figur 17 er vist restgælden fordelt på LTV (loan-to-value). LTV kan anskues som en indikation af, hvor risikobetonet en låneportefølje er, hvor en højere LTV kan være et tegn på en høj risiko. Det fremgår, at 70 pct. af det samlede udlån til land-

bruget har en LTV i laveste bånd, 0-40 pct. Omvendt er det kun cirka 2 pct., hvis LTV er over 80 pct.

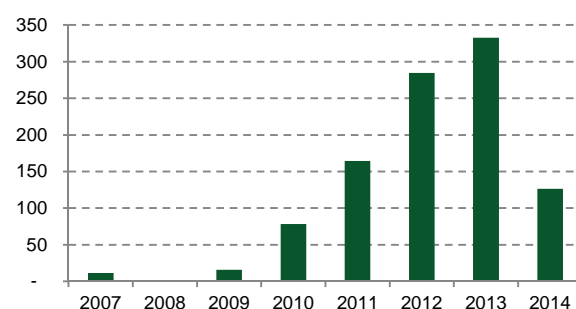
Figur 17 Andel af udlån fordelt på belåningsintervaller i 2014, pct.

Kilde: Realkreditinstitutterne

Af Figur 18 fremgår det, at realkreditinstitutternes realiserede tab i 2014 indenfor landbrug faldt markant. Realkreditinstitutternes samlede nedskrivninger ultimo 2014 udgjorde 1,1 mia. kr., mens tabet samme år beløb sig til 126,5 mio. kr. Det betyder, at realkreditinstitutternes tab i 2014 er faldet med 62 pct., mens nedskrivningerne ultimo året er faldet med 7 pct. siden 2013.

Figur 18 Realkreditinstitutternes tab på landbrug, mio. kr.

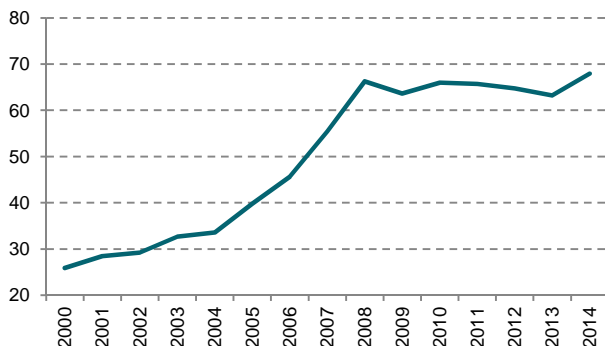
Kilde: Finanstilsynet

Pengeinstitutgælden

Landbrugets gæld til pengeinstitutterne steg med 4,7 mia. kr. i 2014 og udgjorde ultimo 67,9 mia. kr. jf. Figur 19.

Figur 19 Landbrugets gæld i pengeinstitutterne, mia. kr.

Kilde Danmarks Statistik

I 2013 var der 88 danske banker, hvoraf 62 havde udlån til landbruget. 7 af de 62 havde en udlånseksponering mod landbrug på mere end 20 pct. af deres samlede udlån og garantier. Over halvdelen af bankerne havde en udlånseksponering på mindre end 10 pct. mod landbruget, jf. Tabel 3.

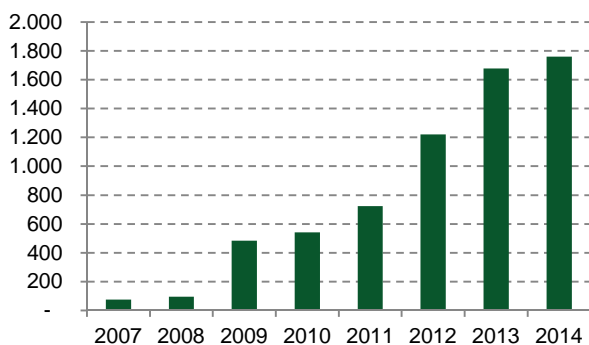
Tabel 3 Pengeinstitutter fordelt på udlånseksponering mod landbruget i 2013

Eksposering	Antal	Andel
Over 20 pct.	7	11 %
10 – 20 pct.	23	37 %
0 – 10 pct.	32	52 %
I alt	62	100 %

Kilde: Pengeinstitutternes regnskaber

Pengeinstitutternes endelige tab i 2014 på landbrug steg til 1,7 mia. kr., mens nedskrivningerne ultimo året steg til 11,6 mia. kr.

Figur 20 Pengeinstitutternes tab på landbrug, mio. kr.

Kilde: Finanstilsynet

Det betyder, at tabene igennem året i pengeinstitutterne i 2014 var 14 gange større end i realkreditinstitutterne. Det er til trods for, at låneporteføl-

jen i realkreditinstitutterne er 3 gange større end låneporteføljen i pengeinstitutterne.

Kapitalomkostninger

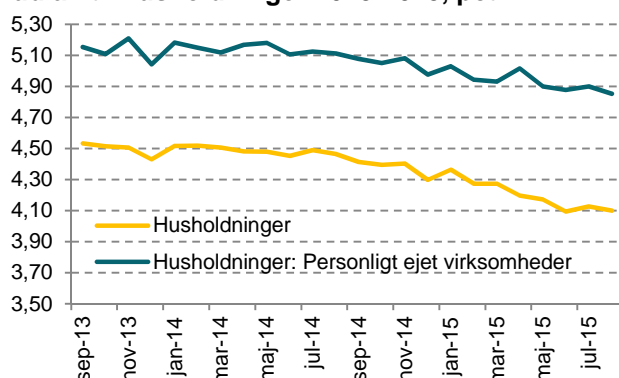
Realkreditinstitutternes vægtede bidragssats udgjorde 0,99 pct. på de nye lån i 2014, mens pengeinstitutternes rentemarginal ser ud til at have en lidt vigende tendens.

Både de korte og de mellemlange renter er steget ved refinansieringsauktionen i juli 2015, hvor renten på F1, F3 og F5 blev henholdsvis 0,31;0,39 og 0,77 pct.

Låneomkostninger

Rentemarginalen angiver pengeinstituttets gennemsnitlige procentuelle bruttoindtjening på lånet, som blandt andet skal dække instituttets fundingomkostninger, risiko for tab og forrentning af investors indskud. Pengeinstitutternes rentemarginal på udlån til personlige virksomheder har siden 2012 været faldende, jf. Figur 21.

Figur 21 Pengeinstitutternes rentemarginal på udlån til husholdninger 2013-2015, pct.

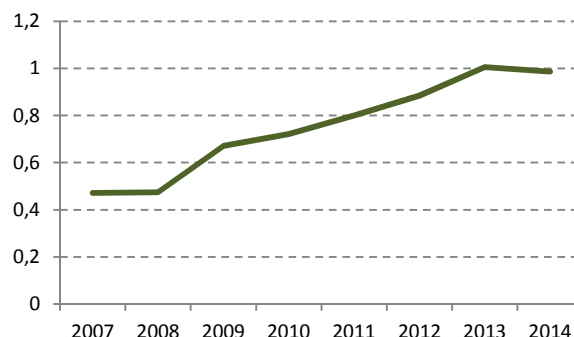

Kilde: Danmarks Statistik

Anm.: Data for 2015 er t.o.m august '15

Bidragssatsen er den afgørende komponent i realkreditinstitutternes rentemarginal. I 2014 udgjorde den vægtede bidragssats 0,99 pct. på nye udlån, jf. Figur 22. Dermed er bidragssatsen siden 2008 steget med 0,51 procent point.

Figur 22 Bidragssatsen på nye realkreditlån til landbrug, pct. p.a.

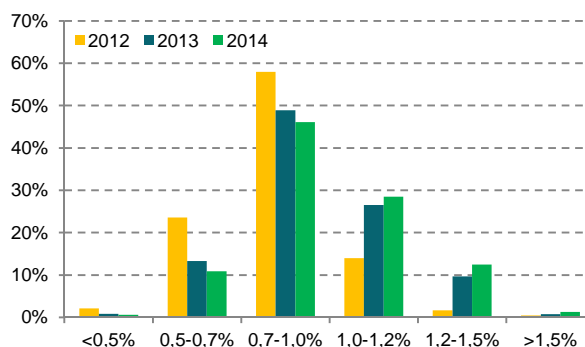

Kilde: Realkreditinstitutterne

Denne stigning skal ses i sammenhæng med, at landbruget i samme periode generelt set også har opnået mere risikobetonede lån, som alt andet lige fordrer en højere bidragssats.

Figur 23 viser fordelingen af bidragssatserne på eksisterende udlån. Her fremgår det, at 46 pct. af administrationsbidragene på udlån til landbruget forsat ligger i intervallet 0,5 til 1 pct. Det er et fald i forhold til 2013, hvor andelen i dette interval udgjorde 49 pct. Samlet er andelen af lån med en bidragssats på over 1 pct. steget over de seneste år. I 2014 gælder det, at 42,3 pct. af alle lån har en bidragssats på over 1 pct. I 2012 og 2013 var andelen af lån med en bidragssats på over 1 pct. på hhv. 16,2 pct. og 37,0 pct. af alle lånene.

Figur 23 Fordelingen af bedrifternes gennemsnitlige bidragssatser, pct.

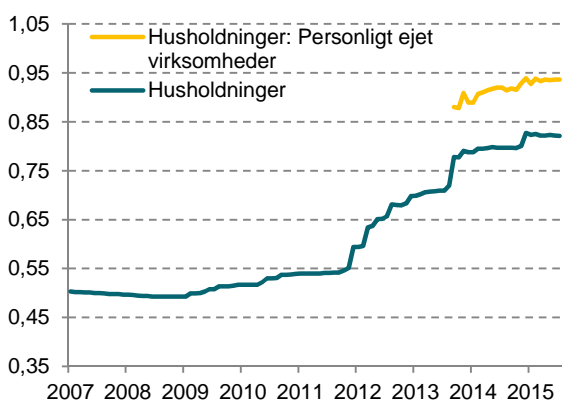

Kilde: SEGES

I Figur 24 ses bidragssatserne på eksisterende udlån. Bidragssatserne på eksisterende lån steg igen i 2014 og udgjorde i gennemsnit 0,74 pct. og 0,91 pct. for hhv. udlån til ikke-finansielle selskaber og personligt ejede selskaber, hvilket er en

stigning på hhv. 0,04 og 0,02 procentpoint i forhold til 2013. Som det ligeledes fremgår fortsætter den stigende tendens ind i 2015

Figur 24 Bidragssatser på udestående lån fra realkreditinstitutter, pct.

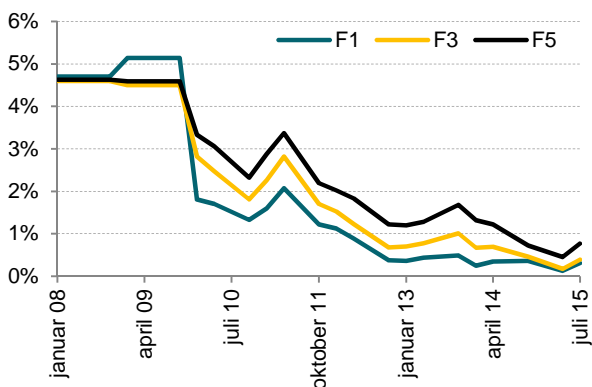
Kilde: Danmarks statistik

Anm.: Data for 2015 er t.o.m august '15

Til trods for de stigende bidragssatser fortsætter den effektive rente på lånene med at falde.

Figur 25 viser renterne på rentetilpasningslån ved den seneste refinansieringsauktion. Ved auktionen i juli 2015 endte F1, F2 og F5 på henholdsvis 0,31 pct., 0,39 pct. og 0,77 pct. Hvor alle tre renter er historisk lave.

Figur 25 Renteudvikling for rentetilpasningslån

Kilde: Nykredit

Tabel 4 Finansielle udgifter for heltidsbrugene, mio. kr.

	2012	2013	2014
Renteindtægter	439	512	492
Renteudgifter	7.983	6.856	6.850
Nettorente-udgifter	7.544	6.344	6.358
Andre finansielle udgifter	775	720	851
Nettofinansielle udgifter	8.318	7.064	7.209
Pct. af heltidsbrugenes gæld	4,4 %	3,7 %	3,9 %

Kilde: Danmarks statistik samt egne beregninger

*Renteudgifterne indeholder administrationsbidrag samt realiserede tab og kursreguleringer. Andre finansielle udgifter inkluderer låneomkostninger, leje og leasingomkostninger, men *ikke* forpagtningsomkostninger.

I 2013 endte forpagtningsomkostningerne på 2,6 mia. kr. for heltidsbrugene, mens det for deltidsbrugene var en omkostning på 0,3 mia. kr.

Nettorenteudgifterne for erhvervet

Heltidsbrugenes samlede nettorenteudgifter endte på 6,4 mia. kr. i 2014, hvilket er en beskedne stigning på 14 mio. kr. i forhold til 2013.

Andre finansieringskilder

Der findes en række vækstinitiativer, som har til formål at styrke mulighederne for vækst i erhvervet.

Vækstfonden

I medfør af Kreditpakken fra 2012 blev Vækstfondens udlånsportefølje ændret, så det blev muligt at opnå vækstlån, vækstgarantier, grønne lån, vækstkautioner samt ansvarlige lån.

Ifølge årsrapporten for 2014 er der udstedt lån, garantier eller kautioner for 1,3 mia. kr., hvilket er en stigning på 300 mio. kroner siden 2013. 2014 var ligeledes året, hvor det første etableringslån på 1,4 mio.kr. til landbrug blev udbetalt.

Vækstfonden har for alle erhverv samlet 2,54 mia. kroner aktive kautioner, for 0,2 mia. kroner aktive garantiforpligtigelser og for 0,9 mia. kr. aktive lån.

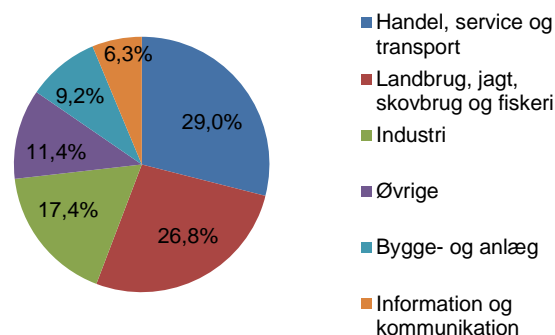
Kautioner over for de primære erhverv udgjorde ultimo 2014, 44 pct. af den samlede kautionspor-tefølje.

I forbindelse med kautionstilførelsen stilles altid krav til, at

- Driften på bedriften er sammenhængende
- Egenkapitalen er stærk nok til at klare en tilpasning til de bogførte jordpriser fra Finanstilsynet
- Spekulative låneforretninger i udenlandsk valuta nedlukkes
- Delvis renteafdækning af realkredit- og banklån.

Disse krav har medvirket til, at der fortsat er meget få tab på denne del af Vækstfondens portefølje. I Figur 26 er vist fordelingen af det samlede nominelle låneløb fordelt branche.

Figur 26 låneløb fordelt på brancher, pct., maj 2010 - september 2015

Kilde: Vækstfonden

Tabel 5 viser fordelingen af de udbetalte lån og vækstkautioner til landbruget. Totalt set har Vækstfonden ydet finansiering til 472 landbrugs-virksomheder, hvilket svarer til et gennemsnitligt engagement i hver virksomhed på 3,6 mio. DKK.

Tabel 5 Udbetalte lån og vækstkautioner, september 2015

	Låneløb, mio. dkk	Antal virksomheder	Gns. Låneløb, mio. dkk
Etableringslån	20	10	2,0
Vækstlån	236	59	4,0
Grønt vækstlån	29	5	5,7
Vækstkautioner	1.425	398	6,5
TOTAL	1.710	472	3,6

Kilde: Vækstfonden

Vækstfondens ordninger har bidraget til at finansiere rentable investeringer og generationsskifter, der ellers ikke ville have kunnet finde sted. For at sikre den nødvendige fornyelse i erhvervet er det nødvendigt, at Vækstfondens ordninger fastholdes, og at der tilføres yderligere midler til ordningerne.

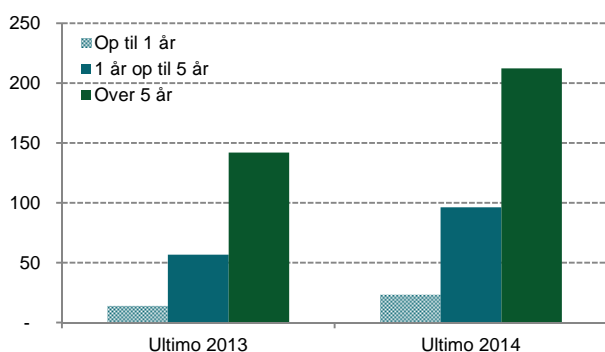
Landbrugets Finansieringsbank

Landbrugets Finansieringsbank (LFB), har til formål at bidrage til at få løst op for den fastlåste finansielle situation i landbrugssektoren, så de dygtige og effektive landmænd atter kan få den nødvendige finansiering til ny vækst.

Ultimo 2014 havde LFB en basiskapital på 202,3 mio. kr., som er indskudt af finanssektoren, Finansiel Stabilitet og Landbrug & Fødevarer.

I regnskabsåret 2014 endte LFB med et negativt resultat på 5,4 mio. kr. før skat, hvilket er en forbedring i forhold til 2013, hvor resultatet før skat var 16,4 mio. kr. Det fortsat negative resultat skyldes især, at LFB ikke har realiseret den ønskede forretningsvolumen. Dette er til trods for, at LFB har opnået en vækst på 56 pct. i udlånsvolumen siden 2013, jf. Figur 27.

Figur 27 LFB's udlånsportefølje fordelt efter restløbetid, mio. dk

Kilde: LFB's Årsrapport 2014

LFB udvidede i efteråret 2013 sin produktportefølje. De nye produkter var tilgængelige primo 2014. Det ene nye produkt var en investerings- og ejerskiftegaranti, som dækker 75 pct. af pengeinstitutets udlån og i særlige tilfælde driftskreditter ved finansiering af ejerskifte. Det andet nye produkt er investerings- og ejerskiftelån på minimum 1 mio. kr. med en løbetid på op til 20 år. Det sidste er en forbedringsgaranti, der dækker 50 pct. af pengeinstitutets udlån med maksimal løbetid på 7 år.

Dansk Farmland K/S

AP Pension oprettede i 2013 investeringsfonden Dansk Farmland K/S, som har til formål at investere i dansk landbrug. Fonden opkøber landbrug bestående af jord og bygninger, hvor landmanden bliver ansat som forpagter.

Landmanden betaler en forpagtningsafgift til fonden på 5,2 pct. af det investerede beløb i jord og 6,5 pct. af det investerede beløb i driftsbygninger. Ved indgåelsen af aftalen ligger en option for landmanden om køb af ejendommen efter 8-10 år. Køboptionen sikrer landmanden en prisreduktion på 20 pct. af en eventuel stigning i jordprisen.

Fonden vil formentlig have et rammebeløb på 600 mio. kr., som ikke er langt fra at være investeret. I Tabel 6 fremgår det, at Dansk Farmland K/S på nuværende tidspunkt har investeret omkring 500 mio. kr. fordelt på 10 forskellige brug. I september 2015 blev investeringsrammen udvidet med 700 mio. kr. Seneste årsregnskab for 2014 fra fonden viste, at der var investeret for 233,3 mio. kr., hvilket medførte renteindtægter på knap 7 mio. kr., som igen betød, at fonden opnåede et resultat efter skat på 4,9 mio. kr. i 2014.

Tabel 6 Oversigt over Dansk Farmland K/S' aktiviteter ultimo

	2013	2014	2015 1. halvår*
Antal brug	1	7	10
Egenkapital investeret, mio. DKK	36	233	500
Gns. Investeringsbeløb, mio. DKK	36	33	50

Kilde: AP pensions årsrapporter samt landbrugsavisen.

*Data fra 1. halvår '15 er cirka tal

Holdes administrationsomkostningerne ved fonden nede, vil man kunne forvente, at egenkapitalforrentningen i Dansk Farmland på sigt vil ligge på niveau med den påkrævede forpagtningsafgift efter skat.

Nye initiativer

I maj 2015 blev der præsenteret en fælles forståelse mellem den daværende regering, landbruget og den finansielle sektor, som har til formål at styrke landbrugets udvikling. Regeringen fulgte op på den fælles forståelse i vækststudspillet "Vækst og udvikling i hele Danmark" I samarbejde med pensionsselskaberne vil Regeringen søge at etablere en investeringsfond, Dansk Landbrugskapital (DLK), hvor staten vil indskyde 0,5 mia. kr. Fonden skal bidrage til mere effektive enheder og en stærkere kapitalisering i landbruget. Fonden kan på længere sigt få en egenkapital på op til 2 mia. kr.

Unge og landbrug

Andelen af unge landmænd er faldet markant gennem de seneste år. I 2014 udgjorde andelen af landmænd under 35 år 3 pct., hvilket er en halvering siden 2007. Det er afgørende, at der kommer flere unge til erhvervet for at sikre erhvervets fremadrettede levedygtighed.

Derfor er der et presserende behov for at løsne op på generations- og ejerskifteproblematikken. Dette løses bedst ved, at der sker en samordnet indsats mellem de parter, som indgår i et ejerskifte.

En målrettet indsats mellem køber, sælger, rådgivning og finansiering skal underbygges af forbedrede rammevilkår omkring generationsskiftet.

Tablet 7: Oversigt over indsats

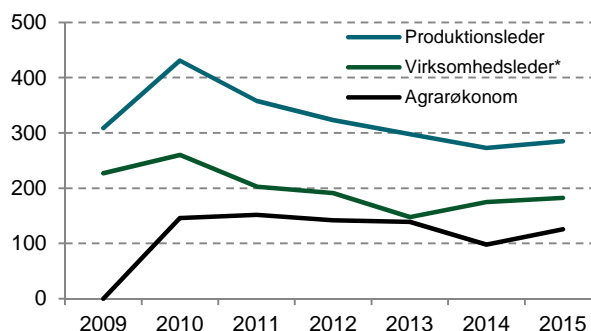
Kilde: Landbrug og Fødevarer

For at afdække udfordringer og hindringer ved ejer og generationsskifter er der oprettet et partnerskab mellem repræsentanter fra erhvervet, rådgivere og finansieringssektoren. Partnerskabet har endvidere til formål at sikre passende lov-mæssige rammer for tilvejebringelsen af rentable ejerskifter.

Køber

Der hviler et stort ansvar på den kommende be-driftsejer. Landmanden skal både besidde de rette evner som virksomhedsleder, den faglige ag-ro-nomiske viden og ikke mindst have en viden indenfor virksomhedsøkonomiske aspekter. Disse evner tilegnes bedst via landbrugets lederuddan-nelse.

Figur 28 Optagne på lederuddannelsen 2009-2015

Kilde: Danmarks statistik

*Skøn: Beregnet i forhold til antal optagne på Produktionslederuddannelsen i 2015.

Af figur 28 fremgår det, at elevudviklingen på le-deruddannelsen har været faldende fra 2009 og frem til 2014. I 2015 er der oplevet en stigning i antallet af optagne elever på ca. 8 pct. i forhold til 2014.

Der stilles et stort kapitalkrav ved selveje, derfor kan det være en mulig løsning for den unge land-mand at leje sig ind på en bedrift til at starte med eller starte med et mindre produktionsanlæg. Ved begge løsninger er der mulighed for at opnå en øget viden og erfaring, inden man binder for me-get kapital.

Sælger

Det er vigtigt for sælger, at der er lagt en strategi for bedriftens fremtid. Hvis der skal gennemføres et salg, bør overvejelserne begyndes allerede 3-5 år før, man forventer gennemførelsen af salget. Strategien bør indeholde grundige overvejelser om afhændelsesformen på virksomheden, så man i tide kan tilpasse denne. Ønsker man eksempel-vis ejerskifte ved brug af holdingselskab, kan sæl-ger afhænde aktierne eller anparterne i driftssel-skabet skattefrit efter 3 års ejertid.

Finansiering

Siden finanskrisen er det blevet sværere for de unge landmænd at få stillet finansiering til rådig-hed, blandt andet som følge af de øgede krav til den finansielle sektor. Pengeinstitutterne ønsker en vis sikkerhed på sine udlån, og det kan være

vanskeligt for en ung landmand at stille med samme egenkapital som en etableret landmand.

Blandt andet som følge af de stigende kapitalkrav, til den finansielle sektor, er der begyndende tegn på, at virksomhedsformerne ændrer sig. Flere vælger at etablere sig gradvist i et I/S eller Aps sammen med sælger.

Tabel 8 Andelen af eksisterende og nyopstartede virksomheder i 2015 fordelt på virksomhedsform, pct.

	Andel af samlet antal	Andel af nyopstartede
Enkeltmandsvirksomhed	87,5 %	48,5 %
Interessentskab	8,2 %	11,3 %
Anpartsselskab	3,0 %	19,7 %
Aktieselskab	0,8 %	2,2 %
Dødsbo	0,2 %	13,9 %
Anden virksomhedsform	0,4 %	4,4 %
I alt	100 %	100 %

Kilde: Egne beregninger på baggrund af CVR-registreret

Anm: De nyopstartede virksomheder for 2015 indeholder *ikke* bedrifter, som er startet og afviklet i 2015. Det er først fra og med 2012 dødsbo indgår.

*Andelen for 2015 er opgjort på baggrund af data t.o.m september

Af tabel 8 fremgår det, at andelen af de nystartede landbrugsvirksomheder i 2015, etableret som enkeltmandsvirksomhed, er markant lavere end den samlede andel af landbrugsejendomme, der er etableret som enkeltmandsvirksomhed. Endvidere er det over 1/3-del af de nye landbrugsvirksomheder i 2015, der er etableret som enten interessentskab eller anpartsselskab. Til sammenligning er knap 88 pct. etableret som enkeltmandsvirksomheder, mens hhv. kun 8,2 pct. og 3,0 pct. etableret som interessentskab og anpartsselskab.

Endvidere er der kommet nye finansieringskilder, således at det ikke kun er banker og realkreditinstitutter, der investerer i dansk landbrug. Her er tale om pensionskasser og fonde, som aktivt placerer sig som en alternativ finansieringskilde til de traditionelle løsninger.

Udover disse har Vækstfonden og Landbrugets Finansieringsbank også spillet en aktiv rolle i at styrke de unges etableringsmuligheder. Vækstfondens Etableringslån er målrettet de unge.

Rådgivning

I etableringsfasen er det afgørende at få den nødvendige rette eksterne rådgivning. Rådgivningen skal være kompetent og baseret på den nyeste viden og målrettet til de unge.

I dag findes en række tilbud til de unge i de lokale rådgivningscentre, hvor man blandt andet kan modtage gratis etableringsrådgivning, deltage i match-making arrangementer, hvor potentielle købere og sælgere kan mødes, og etableringskonferencer, hvor banker og finansieringsinstitutter fortæller om muligheder og krav.

Tabel 9: Oversigt over rådgivningscentre i DLBR

Kilde: DLBR

Udover rådgivning i de lokale rådgivningsvirksomheder tilbyder SEGES en række rådgivningsforløb tilrettet de unge landmænd.

Flere metoder til løsning af ejerskifter

Der findes ikke en unik måde at overtage en bedrift på.

De mange muligheder adskiller sig ved at have forskelligt kapitalbehov og ejerskabsindflydelse.

Typisk gælder der, at jo større ejerskabsafhængighed landmanden opnår, des større er det initiale kapitalbehov.

Den fulde selvbestemmelse kan opnås via det traditionelle selveje. Her køber landmanden en ejendom i frihandel eller ved et generationsskifte i familien. Det kan eksempelvis ske ved et glidende generationsskifte. En af fordelene ved glidende

generationsskifte er, at den nye generation hjælper økonomisk og erfaringsmæssigt på vej. Landbrugskarrieren kan også forlænges for den sælgende landmand, såfremt det er ønsket, fordi ikke kun ansvar, men også arbejdsbyrden deles.

Når man foretager et glidende generationsskifte i fx en I/S-konstruktion, er det centralt at få nedfældet helt klare aftaler, blandt andet i forhold til ansvars- og opgavefordeling, over-/underskudsdeling samt konsekvenserne af eventuel misligholdelse.

Søger landmanden en løsning, som ikke kræver den samme kapital med begrænset selvbestemmelse, kan en mulig konstruktion være at dele ejerskabet via et driftsselskab. Driftsselskabet ejer besætningen og driftsmidlerne, mens det forpagter bygningerne af en tredjepart. Ved at indgå i den slags ApS konstruktioner undgår den unge at skulle finde den nødvendige lånefinansiering til at købe hele ejendommen.

Landdistriktsmidlerne

Ejendomsmarkedet i landdistrikterne er under pres på en række væsentlige punkter, som både berører køber og sælger. For sælger har det betydet en negativ udvikling i salgstider, salgspriser og efterspørgsel. For køber er det kommet til udtryk i en reduceret adgang til lån hos realkreditinstitutterne.

Dette skyldes, at ejendomsmarkedet i landdistrikterne adskiller sig væsentligt fra ejendomsmarkedet i byerne, hvor ejendommene er mange og ligger tæt. I landdistrikterne er boligerne færre og ligger mere spredt, hvilket, sammenholdt med en stigende urbanisering, giver et tyndt marked. Det tyndere marked bevirker, at der vil være større usikkerhed om prisfastsættelsen end i byerne, hvor handlerne er flere og omsætningen større.

Den stigende urbanisering gør, at behovet for boliger i landdistrikterne falder, mens udbuddet af boliger er stort set konstant. Dette lægger et strukturelt, nedadgående pres på priserne og bevirker, at den forventede prisudvikling i landdistrikterne er negativ.

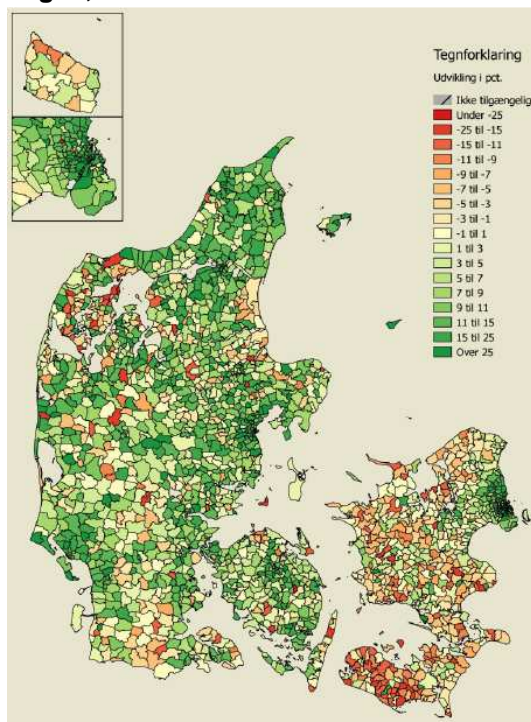
Værdiforringelsen af ejendomme i landdistrikterne sker således i en anden takt end for ejendomme i de større byer. Dette forhøjer långivers risiko i disse områder, dels ved debtors økonomiske belastning i en fraflytningssituation, dels ved forringelse af værdien af den ejendom, der ligger til sikkerhed for kreditors lån.

Udlån i landdistrikterne

Der er forskel på udviklingen i udlån mellem by- og landdistrikter. Det samlede udlån i landdistrikterne er faldende og nyudlånet er lavere end i byerne. Der bevilges dog fortsat lån i landdistrikterne i et væsentligt omfang.

Den overordnede tendens er, jf. figur 29, at beholdningen af realkreditlån til husholdninger er vokset omkring de større byer, hvorimod der er områder i landdistrikterne, hvor beholdningen af realkreditudlån er blevet mindre.

Figur 29 Procentvis ændring i beholdning af realkreditudlån til husholdninger opdelt efter sogne, 2009-2014

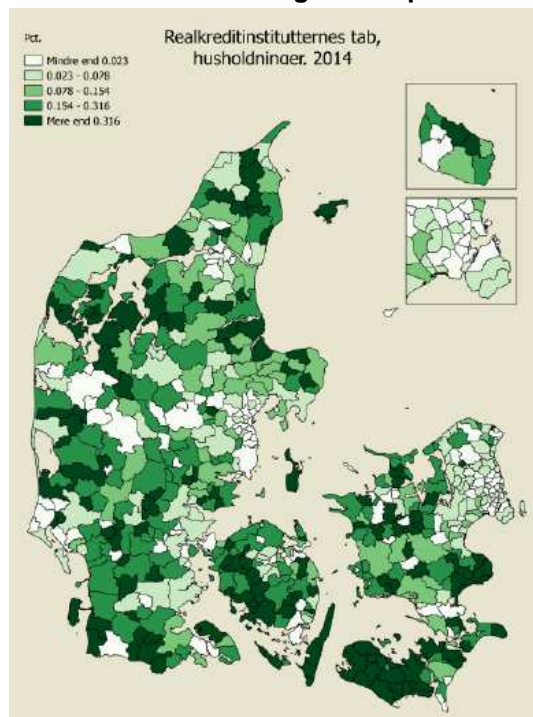

Kilde: Udvalg om finansiering af boliger og erhvervsøjendomme i landdistrikter.

Tab i landdistrikterne

Realkreditinstitutternes tab på private husholdninger var i 2014 størst i områder udenfor de større byer jf. figur 30. Samme billede gør sig gældende ved udlån til erhverv. Den samlede tabsprocent er dog steget over hele landet siden 2009.

Figur 30 Realkreditinstitutternes tab i procent af udlån til husholdninger efter postnummer

Anm.: Tabsprocent er beregnet som tab i kroner i et givent postnummer divideret med det samlede udlån til husholdninger i postnummeret.

Kilde: Udvalg om finansiering af boliger og erhvervsejendomme i landdistrikter.

De højere tabsprocenter ses i udslag i realkreditinstitutternes kapitalomkostninger. Derved indgår tabene i det grundlag, ud fra hvilket realkreditinstitutterne beregner deres risikovægtning af et lån. Dette bevirker, at stigende tab i landdistrikterne medfører højere risikovægtning på lån til landdistrikterne.

Nykredit har beregnet kapitalomkostningerne i landdistrikterne for 2014 til 0,7 pct., hvilket er væsentligt over omkostningerne i byerne på 0,1 pct. Det er således mindre attraktivt for realkreditinstituttet at yde lån i landdistrikter. Dette afspejles i den negative udvikling i udlån til landdistrikter.

Fremme adgangen til kapital i landdistrikter

I en rapport fra "Udvalget om finansiering af bolig og erhvervsejendomme i landdistrikter", opstilles 8 anbefalinger, der har til formål at fremme adgangen til kapital i landdistrikterne:

1: 6-månedersreglen skal præciseres så forståelsen er ens hos alle aktører i markedet.

Reglen finder anvendelse ved værdiansættelse af ejendomme, hvor dette skal ske til aktuel markedsværdi efter almindelig markedsføring – italesat som 6 måneder. Markedsværdien findes ud fra aktuelt realiserede salgspriser på lignende ejendomme uanset liggetiden.

Nogle markedsaktører har fortolket reglen sådan, at ejendomme med liggetid over 6 måneder ikke kan belånes fuldt ud, og at handelsprisen derved skal reduceres. Dette er ikke tilfældet.

2: Ved kreditvurdering af låntager skal rådighedsbeløb vurderes individuelt.

Ved pengeinstitutters kreditvurdering af privatkunder indgår en vurdering af kundens indtægter fratrukket faste udgifter, som benævnes rådighedsbeløb. Pengeinstitutterne skal indberette til Finanstilsynet, og i den forbindelse har Finanstilsynet lavet en vejledning, som indeholder en række vejledende satser, herunder satser for rådighedsbeløb.

Den kreditpolitik, som pengeinstitutterne fører, ligger meget tæt op ad disse satser, og derfor overvejes det, at Finanstilsynets vejledning kan være normdannende.

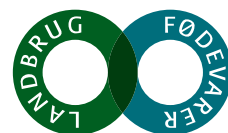
Finanstilsynet må derfor præcisere overfor pengeinstitutterne, at de vejledende satser ikke skal ligge til grund ved beslutning om udlån. Institutterne skal have mere fleksibilitet med hensyn til rådighedsbeløbet, således at der kan ydes lån til kunder, der har vist, at de kan leve for et lavere rådighedsbeløb og har en sund økonomi.

3: Reduceret belåningsgrad

Udlån til fast ejendom i landdistrikter med en negativ prisudvikling kan være forbundet med en særlig risiko for kreditinstitutterne. En risiko, der kan munde ud i afslag på lån.

Kreditinstitutterne kan mindske risikoen ved at belåne den pågældende ejendom under den tilladte belåningsgrad og dermed alligevel yde lånet, om end et mindre lån end ønsket.

4: Eksisterende alternativer til bank- og realkreditfinansiering.

Det er muligt at finansiere gennem et pantebrevs-selskab eller ved brug af et sælgerpantebrev.

5: Potentielle alternativer til bank- og realkreditfinansiering.

Fremadrettet er der mulighed for, at der kan opstå et marked for crowdfunding.

6: Erfaringer fra andre nordiske lande

Der forventes at være erfaringer i relation til udfordringer i fjerntliggende områder, som følge af urbanisering, der kan være til nytte.

For yderligere information om disse anbefalinger henvises til rapport fra "Udvalget om finansiering af boliger og erhvervsejendomme i landdistrikter" fra oktober 2015.

Link: <https://www.evm.dk/publikationer/2015/15-10-07-udvalg-om-landdistrikter>

Figuroversigt

Figur 1 Heltidsbedrifternes sektorindkomst, mia. kr.	3
Figur 2 Det gennemsnitlige driftsresultat for heltidsbedrifter, 1.000 kr.	3
Figur 3 Den bogførte værdi af landmændenes aktiver ultimo kalenderåret, mia. kr.	4
Figur 4 Udviklingen i den gennemsnitlige ejendomspris, 1.000 kr. pr. ha.	4
Figur 5 Antal gennemførte tinglyste salg, 2000-2014.	4
Figur 6 Landmændenes egenkapital ultimo kalenderåret, mia. kr.	4
Figur 7 Brutto- og nettoinvesteringer i bygninger, inventar og grundforbedringer, mia. kr.	4
Figur 8 Jordbrugets faste bruttoinvesteringer i driftsbygninger, mia. kr. (løbende priser)	5
Figur 9 Heltidsbedrifterne fordelt efter gældsprocent og likviditetsoverskud/behov.	6
Figur 10 Andel landbrugsejendomme på tvangsauktion per år.	6
Figur 11: Andel af konkurser på landbrugsejendomme per år.	6
Figur 12 Den samlede gæld ultimo 2014, mia. kr.	8
Figur 13 Tilbageværende løbetid på lån med afdragsfrihed i 2014, pct. af restgælden.	9
Figur 14 Omsætning på refinansieringsauktioner, mia. kr.	9
Figur 15 CIBOR 6M renteutvikling, 2014-2015.	10
Figur 16 Andelen af variable realkreditlån med tid til næste rentefiskering på over 1 år, pct.	10
Figur 17 Andel af udlån fordelt på belåningsintervaller i 2014, pct.	10
Figur 18 Realkreditinstitutternes tab på landbrug, mio. kr.	10
Figur 19 Landbrugets gæld i pengeinstitutterne, mia. kr.	11
Figur 20 Pengeinstitutternes tab på landbrug, mio. kr.	11
Figur 21 Pengeinstitutternes rentemarginal på udlån til husholdninger 2013-2015, pct.	12
Figur 22 Bidragssatsen på nye realkreditlån til landbrug, pct. p.a.	12
Figur 23 Fordelingen af bedrifternes gennemsnitlige bidragssatser, pct.	12
Figur 24 Bidragssatser på udestående lån fra realkreditinstitutter, pct.	13
Figur 25 Renteutvikling for rentetilpasningslån	13
Figur 26 lånebeløb fordelt på brancher, pct., maj 2010 - september 2015	14
Figur 27 LFB's udlånsportefølje fordelt efter restløbetid, mio. dk.	15
Figur 28 Optagne på lederuddannelsen 2009-2015.	16
Figur 29 Procentvis ændring i beholdning af realkreditudlån til husholdninger, 2009-2014	19
Figur 30 Realkreditinstitutternes tab i procent af udlån til husholdninger efter postnummer	20

Tabeloversigt

Tabel 1 oversigt over landbrugets realkreditgæld, mia.kr.	8
Tabel 2 Realkreditgæld baseret på pengemarkedsrenter, mia. kr.	9
Tabel 3 Pengeinstitutter fordelt på udlånseksposering mod landbruget i 2013	11
Tabel 4 Finansielle udgifter for heltidsbrugene, mio. kr.	13
Tabel 5 Udbetalte lån og vækstkautioner, september 2015.	14
Tabel 6 Oversigt over Dansk Farmland K/S' aktiviteter ultimo.	15
Tabel 7: Oversigt over indsats.	16
Tabel 8 Andelen af eksisterende og nyopstartede virksomheder i 2015 fordelt på virksomhedsform, pct.	17
Tabel 9: Oversigt over rådgivningscentre i DLBR	17